

וכמה ראשונים סוברים שאין הלכה כרבי יוסי (ע' או"ז ר"ה רסו; ראב"ד. וכן כתב בספר שער המלך (שבת יט, כג) בדעת הכלבו [ואולם הרמ"א הביא דברי הכלבו לענין תפלין שיש למחות ביד האשה המניחתן, ואעפ"כ נוקט להלכה שאשה מברך על מ"ע שהז"ג].

ב. הוצאת השופר לרשות הרבים בשביל אשה; הרא"ש (ז בשם הראב"ה, ומובא גם בטור תקפט) כתב להתיר (וכ"ה בשו"ע הגר"ז תקפט, ב). ובשו"ת שאגת אריה (קו קח) אסר (עפ"י דברי התוס' בחולין פד: בתירוץ הראשון). ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג צד) האריך להתיר. וכן נוהגים, ובפרט בכרמלית (ע' עמודי אור סוסי"י כט; מטה אפרים תקפט; שש"כ יט הערה ה; שו"ת שבט הלוי ח"ח סוסי"י א).

כתב הרמ"א (תקפח, ה) שהשופר אסור בטלטול בשבת מלבד לצורך גופו ומקומו, כשאר כלי שמלאכתו לאיסור.

ונראה שבזמננו אסור אף לצורך גופו ומקומו, מאחר ואין משתמשים בו כלל לדברים אחרים, ככלי שאינו ראוי למלאכת התר כלל. גם יתכן שנחשב מוקצה מחמת חסרון כיס מפני שמקפידים עליו ומיחדים לו מקום. אך בזמן שמניחים את הילדים לתקוע בו ולהתלמד, לכאורה אינו מוקצה מחמת חסרון כיס (עפ"י הליכות שלמה ר"ה ב, כא).

דפים לג – לד

נא. א. כמה תקיעות תוקעים בראש השנה, וכיצד סדרן?

ב. מהו שיעור תקיעה ושיעור תרועה?

ג. משך בתקיעה שלאחר התרועה כשתים כדי שתעלה לו לתקיעה שלפני התרועה הבאה, מה דינו?

ד. האם התקיעות והברכות מעכבות זו את זו? מי שבירך ואחר כך נתמנה לו שופר, מה דינו? מצות תקיעה ומצות ברכות, מה מהן עדיפה כשא"א לקיים שתיהן?

ה. שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום או מתשעה בני אדם, מה דינו? [ומה הדין בשאר אמירות, כששהה באמצע?].

א. סדר תקיעות: שלש של שלש שלש. פירוש שלש תרועות (והעברת שופר תרועה; שבתון זכרון תרועה; יום תרועה), שכל אחת מהן תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה (ממה שנאמר ביובל והעברת שופר תרועה בחדש השבעי... תעבירו שופר. ולמדים גזרה שוה ראש השנה מיובל. ותנא אחר למד ממדבר: ותקעתם תרועה... תרועה יתקעו).

לתנא קמא דברייתא, שתי תרועות בלבד מדברי תורה ואחת מדברי סופרים (ש'יום תרועה יהיה לכם' – לתלמודו הוא בא, לגופו). ולדברי רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אחת מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים ('זכרון תרועה' – לגופו, ו'יום תרועה' נצרך למעט לילה).

רבי אבהו תיקן בקסרי תקיעה שלשה שברים תרועה ותקיעה. ופירשו שמלבד זאת עושה תקיעה שברים תקיעה וכן תקיעה תרועה תקיעה (כל סדר עושהו שלש פעמים כנ"ל), כי יש ספק על התרועה האמורה בתורה אם היא כגניחה או כיללה או כגניחה ולאחריה יללה [אבל להפך אין להסתפק, כי בסתם כשקורה מאורע לאדם, בתחילה גונח ואח"כ מילל].

הואיל ומפני הספק ב'תרועה' האמורה בתורה עושים שלשה מיני סדרים אבל בעצם יוצא באחד משלשתם, בדין היה שתעלה תקיעה אחרונה של סדר אחד לתקיעה שלפניה לסדר הבא, כגון

תקיעה אחרונה של תשר"ת יכולה לעלות לתקיעה שלפניה של תש"ת ואין צריך לתקוע שוב, שהרי אם תשר"ת הוא הנכון, הלא תקע לאחרי, ואם תש"ת הוא הנכון הלא תקע לפניו, ושמא כיון שעשו התקיעה לשם פשוטה שלאחריה לא רצו שתעלה לשם פשוטה שלפניה, הגם שמשמע שמעצם הדין מועיל הדבר (עפ"י תוס'). ובדיעבד יצא אם התנה שתעלה לו התקיעה לאיזה סדר שהוא הנכון (ב"י, רמ"א תקצ"ו, אבל בסתם כשתקע תשר"ת ואח"כ ש"ת ולא התנה, לא יצא. שעה"צ).

ואם האריך באחרונה של תשר"ת ונתכוין שתעלה לו לשני הסדרים, יש אומרים שיצא, וי"א שאפילו בשביל אחת לא עלתה לו [והפסיד כל הבבא שהרי פסיק בקול אחר שאינו עולה לו] שהרי נתכוין לחלק התקיעה וזה אי אפשר. והעיקר כסברא ראשונה (עפ"י א"ח תקצ"ז ובמשנ"ב).

המנהג עכשיו לתקוע אחר קריאת התורה (תקיעות דמיושב) כסדר הנזכר, ולתקוע שוב על סדר הברכות בתפילת המוספין (תקיעות דמעומד), כמו שאמרו (לעיל טז) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבים ותוקעים ומריעים כשהם עומדים – כדי לערבב השטן.

א. יש מקומות שנהגו (עפ"י הערוך ועוד) לתקוע גם בתפילה שבלחש וגם בחזרת הש"ץ. ויש מקומות שאין תוקעים אלא בחזרה, וכתבו אחרונים שבמקום שאין מנהג אחר יש לנהוג כן כדי שלא לבלבל את העם בתפילתם (מובא במשנ"ב תקצ"ב).

והמנהג להשלים בסוף התפילה לסך מאה קולות [שלשים במיושב – תשר"ת תש"ת תר"ת כפול שלש]; שלשים על סדר הברכות, ויש תוקעים שלשים בלחש ועוד שלשים בחזרה כנ"ל; ועוד ארבעים / עשר לאחר התפילה] כנגד מאה פעיות שפעתה אם סיסרא (עפ"י הערוך ועוד). ובסדר רב עמרם כתב שבסוף מריע תרועה אחת בלא תקיעה. והאשכנזים אין נוהגים כן אבל מאריכים בתקיעה אחרונה.

ב. הראשונים הביאו מנהג רווח לתקוע על סדר מלכיות תשר"ת ועל זכרונות תש"ת ועל שופרות תר"ת (עתוס'; רמב"ם שופר ג, יב; וכ"כ הרי"ף שזו מנהג כל העולם ובשתי ישיבות. וכ"ה בשו"ע בעיקר ההלכה). ופירשו הטעם (ע"ש ובטור א"ח תקצ"ב), שאין להטריח על הציבור כיון שכבר יצאו בתקיעות שקודם מוסף מכל הספקות (ויש שנתנו טעמים אחרים בדבר). ובשלחן ערוך (תקצ"ב, א) הוסיף שעכשיו המנהג לתקוע למלכיות תשר"ת שלש פעמים, ולזכרונות תש"ת ג"פ ולשופרות תר"ת ג"פ.

ורבנו תם הנהיג לתקוע תשר"ת על כל סדר. וכתב הרמ"א שכן המנהג במדינות אלו. והתוס' הביאו מהערוך לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת בכל סדר. וכתב בשל"ה שזוהו הסדר המובחר, וכן מנהג קהלות האשכנזים בירושלם (מובא בבאה"ט). וכן הובא באחרונים, וכן המנהג הרווח עתה. ומכל מקום במקומות שנהגו כמו שכתב הרמ"א – אין לשנות (פרי מגדים, מובא במשנ"ב).

ב. שיעור תקיעה אחת כתרועה (כן שנו בברייתא. וכן פירשה אביי למשנתנו). שיעור תרועה כשלש יבבות. כן שנו במשנתנו. ואילו בברייתא אמרו שיעור תרועה כשלשה שברים.

א. לדעת רש"י התרועה היא שלשה קולות בעלמא – [טרומיטין]. ולפי זה צריך להיזהר בכל שבר שלא יאריכנו כג' כחות, שאם כן בכלל 'תקיעה' היא. תוס'. וריב"א וריב"ם מפרשים שהתרועה היא תשע כחות, שלש יבבות שכל יבבה היא שלש כחות בעלמא.

ב. יש להקפיד שהתקיעות שבכל סדר יהיו ארוכות כשיעור של הקול האמצעי שבאותו הסדר; בתשר"ת צריכה כל תקיעה להיות כשיעור המנימלי של שברים-תרועה, בתש"ת – כשיעור השברים, ובתר"ת – כשיעור התרועה. ורשאי להאריך בתקיעה יותר, כשם שאנו מאריכים ביבבות, ובלבד שלא יפחות. ומטעם זה אין לוש אם עשה ארבעה וחמשה שברים (עפ"י תוס'; או"ח תקצג, ג). ויש מן הפוסקים שמחמירים בזה, ונכון לחוש לדבריהם לכתחילה שלא לעשות יותר משלשה שברים (אחרונים, מובא במשנ"ב סקי"א).

ג. משך בתקיעה השניה כשתים (כדי לצאת בה ידי התקיעה שלפניה של הסדר הבא) – אין בידו אלא אחת, שאין לפסוק תקיעה ולעשותה שתים (כה.).

כנזכר, יש סוברים (עפ"י הירושלמי) שאם נתכוין להפסיקה ולעשותה כשתי תקיעות, אין עולה לו אף לא לאחת. ואין כן הכרעת הפוסקים.

ד. שנו חכמים: תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים (ביובל) מעכבות. משמע מרש"י דהיינו שבירך (דהיינו מלכיות וזכרונות ושופרות) ולא תקע או תקע ולא בירך – לא יצא. וכתבו התוס' שאי אפשר לומר כן, ולכך פירשו שהתקיעות מעכבות זו את זו והברכות מעכבות זו את זו, שיברך שלשתן או לא יברך כלום. וכן תקיעות שברים תרועות אם בקי בשלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע. וכן נקטו הפוסקים (רא"ש ור"ן, טור ורמ"א תקצג, ג).

א. אם יודע סימן אחד ולא סימן אחר, כגון תש"ת ולא תר"ת, או שיודע שנים מהם – יתקע מה שיוודע (תקצג, ב), אבל לא יברך מפני הספק (באור הלכה שם. ונקט שם זאת כדבר פשוט. והגרש"ז (בחדושי כת"י, מובא בהל"ש פ"ב דבר הלכה כט) תמה מסברא מדוע לא יברך, הלא לכמה ראשונים יוצאים בזה מעיקר דינא, וכן נהגו קודם תקנת ר' אבהו).

ב. משמע שאם אינו יודע אחת מהברכות לא יאמר כלום, אף לא ג' ראשונות וג' אחרונות וקדושת היום (ע' פמ"ג ובאור הלכה תקצג, א. וצ"ע מדוע לא נפרש 'לא יאמר כלום' מאותן ג' ברכות המעכבות זו את זו, אבל הרי לא אמרו שמעכבות את תפילת המוספין).

ג. גם סדר הברכות מעכב, שאם הקדים זכרונות למלכיות וכד' לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל (ער"ן; משנ"ב תקצג סקי"ה עפ"י משמעות הטור).

מי שברך ואחר כך נתמנה לו שופר – תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים.

נראה שאפילו כבר תקע תקיעות דמיושב והתפלל מוסף בחבר עיר בלא שופר ואח"כ נודמן שופר – תוקע תקיעות דמעומד לאחר התפילה (כן צדד בחזון איש קלז, ב).

שתי עיירות, באחת תוקעים ובאחת מברכים – הולכים למקום שתוקעים ולא למקום שמברכים, אף על פי שבו מברכים בודאי ובוזו אין תוקעים בודאי אלא ספק – מפני שספק של תורה הוא ואילו הברכות אינן אלא מדרבנן.

א. אם כבר שמע תשר"ת והסרים לו שאר הקולות – נראה שילך למקום שמברכים ודאי ולא למקום שאולי ישמע שאר התקיעות. ואם בודאי ישמע – נראה שתלוי הדבר במחלוקת הראשונים; לדעת הרמב"ם והרמב"ן ילך למקום שתוקעים משום ספק דאוריתא שמא לא יצא ידי חובתו בתשר"ת, ואילו לדברי רב האי גאון מהתורה יצא בתשר"ת לחוד, ושמיעת תשר"ת

ותר"ת אינה אלא מדרבנן וא"כ הרי התקיעות הללו שקולים לברכות (עפ"י הליכות שלמה ר"ה ב,כ).

ב. יש לאדם לילך לתקוע לאנשים שאין להם שופר ויזכה את הרבים בקיום המצוה, כגון לחיילים במחנות צבא מרוחקים, הגם שע"כ יפסיד תפילה בציבור (הליכות שלמה ב,יא).

ה. אמר רבי יוחנן: שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום – יצא. ותניא נמי הכי. ואפילו מתשע בני אדם [ובלבד שלא תקעו כולם כאחד, זה תקיעה וזה תרועה כי אז לא קדמה תקיעה לתרועה. עפ"י תוס']. ולדעת רבי שמעון בן יהוذاק רבו של רבי יוחנן, וכן סבר רבי אבהו תלמידו, אם שהה בינתיים כדי לגמור את כולה – חוזר לראש.

[לדברי רבי יהודה (בסוכה ג), תקיעה תרועה ותקיעה נחשבות כאחת, ואין להפסיק ביניהם ולא כלום אבל לחכמים הרי הן שלש מצוות ואפשר להפסיק ביניהן. והלכה כחכמים].

א. התוס' נסתפקו לומר שהלכה כרבי אבהו. ולפי זה כתבו שאין לשהות בין תקיעה לתרועה בכדי תקיעה. ולרבי יהודה שתר"ת מצוה אחת היא, אין לשהות בין תר"ת לתר"ת כדי לגמור תר"ת. והרמב"ם ושאר פוסקים נקטו כרבי יוחנן ששהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר אלא למקום שפסק (ערמב"ם חנוכה ג, ט; או"ח תכב, ה תפח תרמד). אך יש סוברים שאם שהה כדי לגמור את כולה מתוך אונס, כגון שמחמת טינוף המקום לא היה ראוי לקרוא וכד' – חוזר לראש (עפ"י ר"ש מקוצי, מובא ברא"ש ברכות ג, כג ועוד). יש אומרים שלהלכה אין לחוש לדעה זו אלא בקריאת שמע דאורייתא אבל לא בהלל. ויש מחמירים בזה. וטוב לחזור ולקראו בלא ברכה (ע' משנ"ב תכב סקכ"ה).

ב. לדברי רבי יהודה שאין בין תקיעה לתרועה ולא כלום, נחלקו הראשונים האם הכוונה בנפיהה אחת ללא הפסק נשימה (ריצ"ג, רמב"ן וריטב"א) [יש אומרים שלדעה זו התרועה יוצאת מתוך התקיעה ממש, בכח אחד. וי"א שמפסיק מעט], או לא יפסיק יותר מכדי נשימה אבל בכדי נשימה מפסיק (רש"י ותוס' בסוכה ג).

ונוגע הדבר להלכה, בהפסק שבין שברים לתרועה בסדר תשר"ת, שלדעת הכל יחידה אחת הן.

וכתבו הפוסקים האחרונים שנכון לצאת ידי כל הדעות ותקיעות דמיושב יהיו בנשימה אחת [להחזו"א, ברצף אחד. ולהמשנ"ב בב' כחות בהפסק פחות מכדי נשימה]. ותקיעות דמעומד בהפסק [להמשנ"ב, בהפסק נשימה, ולהחזו"א בהפסק ב' כחות פחות מכדי נשימה] (ע"ע בהרחבה באבני נזר או"ח תמג תמד; חדושי הנצי"ב סוכה ג; חדושים ובאורים; ספר זכרון תרועה. ושמעתי ממו"ר הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א שודאי אין צריך להפסיק בנשימה ממש אלא בשיעור כדי נשימה. ובשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א שמעתי להצריך נשימה ממש.

דפים לד – לה

- ב. א. האם כל יחיד ויחיד אומר סדר ברכות אלו של מלכיות זכרונות ושופרות, או שלח הציבור מוציא את הרבים ידי חובתם? וכיצד הדין בשאר תפילות השנה?
- ב. יחיד התוקע, האם תוקע על סדר הברכות אם לאו?
- ג. האם חייב אדם להסדיר תפילתו קודם שיתפלל?